
Use it, don't waste it

Duurzame ambities vergen duurzame relaties

Afvalseminar PwC, 4 juni 2015, Maarssen

Op 4 juni organiseerde PwC haar jaarlijkse Afvalseminar, de vijftiende editie alweer. Het seminar vond plaats in De Nonnerie in Maarssen, in een kleinschalige setting die volop gelegenheid bood voor interactie. Aanwezigen uit de private en publieke sector debatteerden over de actuele ontwikkelingen in de afvalmarkt en vooral over de transformatie naar een circulaire economie: een economie waarin nagenoeg geen restafval meer bestaat. Centrale thema's waren economie, samenwerking en innovatie. Het seminar viel bijna samen met de start van de publieke consultatie door de Europese Commissie over het nieuw te vormen circulaire economie-pakket. De conclusies aan het einde van het Afvalseminar: verdere innovatie is onontkoombaar voor het realiseren van een betaalbare circulaire economie. Duurzame relaties tussen publieke en private partijen – en private partijen onderling – zijn daarbij onmisbaar.

De Nonnerie in Maarssen

Bij PwC in Nederland werken ongeveer 4.400 mensen met elkaar samen vanuit twaalf vestigingen. PwC Nederland helpt organisaties en personen de waarde te creëren waarnaar zij op zoek zijn. Wij zijn lid van het PwC-netwerk van firma's in 157 landen met meer dan 195.000 mensen. Wij zien het als onze taak om kwaliteit te leveren op het gebied van assurance-, belasting- en adviesdiensten.

PwC levert een bijdrage aan het vertrouwen in de maatschappij en helpt belangrijke problemen op te lossen. Dat is onze 'purpose'. Het is belangrijk deze purpose uit te dragen en hierover de dialoog aan te gaan met stakeholders, omdat zij uiteindelijk bepalen of wij deze waarmaken. Vertel ons wat voor u belangrijk is. Meer informatie over ons vindt u op www.pwc.nl

De economie van afval

Sprekers: Elbert Dijkgraaf, Tweede Kamer-lid voor de SGP, econoom en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit & Raymond Gradus, hoogleraar Bestuur en Economie van de publieke en non-profit sector aan de Vrije Universiteit

De afvalindustrie is tegenwoordig het terrein van zowel publieke als private partijen. Een terrein dat zich niet meer laat afbakenen door gemeente- of landsgrenzen. In de vorige eeuw vond de transitie van storten naar verbranden plaats. Inmiddels is de focus komen te liggen op recyclen en hergebruiken. Maar is behaalde CO₂-reductie hiervan eigenlijk wel kosteneffectiever dan verbranden? Nee, concluderen Dijkgraaf en Gradus voor de recycling van kunststoffen, onder de huidige omstandigheden niet.

Tezamen met Paul Nillesen en Rick van Koppen van PwC maakten Dijkgraaf en Gradus een kosteneffectiviteitsanalyse van het recyclen van plastic versus het verbranden ervan. Recycling van plastic is het speerpunt van het Nederlandse afvalbeleid – in 2015 moet 45 procent van de kunststofverpakkingen gerecycled worden en in 2021 zelfs 51 procent – maar, aldus Dijkgraaf: ‘Bij dit soort zaken geldt altijd: eerst meten, dan doen. En wat blijkt? Economisch gezien is de reductie van CO₂ door het recyclen en hergebruiken van plastic op dit moment niet kosteneffectief ten opzichte van andere CO₂-reductiemethodes.’ Op basis van deze analyse luidt het advies aan overheden, producenten en gemeenten die recycling toch willen blijven stimuleren om te zorgen voor lagere kosten voor inzameling.

Nederlandse afvalinstallaties zijn goed

Als je een vergelijking tussen recycling en verbranding van kunststof maakt, dan blijkt dat de extra besparing van 1 ton CO₂ door recycling in vergelijking met verbranding de samenleving netto € 172 kost. Dit is aanzienlijk hoger in vergelijking met alternatieve vormen van CO₂-reductie dan waar altijd van uitgegaan is. Dijkgraaf: ‘Het blijkt zelfs duurder dan ondergrondse CO₂-opslag - € 65 per ton CO₂ -, een idee dat destijds omwille van de kosten afgeschoten is.’ Wat in de vergelijking tussen recyclen en verbranden ook meespeelt is dat de Nederlandse afvalinstallaties erg efficiënt zijn, legt Gradus uit.

Er wordt veel energie teruggewonnen uit kunststof en daarnaast worden de meeste schadelijke stoffen in de centrales afgevangen.

Veel werk voor weinig

Het grootste deel van de kosten van recycling en hergebruik wordt veroorzaakt door het inzamelen van kunststof bij huishoudens. Dijkgraaf: ‘Zeven vuilniszakken vol plastic kun je nog steeds met één pink optillen. Als je het plastic uit die zeven zakken perst, dan houd je maar een heel klein blokje plastic over.’

Hoge concentratie, hoge prijzen

Gradus vertelt de aanwezigen over de zogenoemde Herfindahl-index, een maat voor concentratie in een bepaalde bedrijfstak. In de afvalinzamelingsindustrie is deze index voor Nederland als geheel ongeveer 0,2. Omdat van een regionale markt uitgegaan moet worden betekent dat, dat deze behoorlijk geconcentreerd is. Hoge concentratie betekent weinig concurrentie en daardoor hogere prijzen. ‘Ik zou niet willen zeggen dat sprake is van een zorgelijke situatie, maar een aandachtspunt is het wel,’ vertelt Gradus. Als gemeenten de kosten voor inzameling willen drukken, dan is meer concurrentie nodig.

Diftar

Er zijn allerlei manieren om het scheiden van afval binnenshuis te stimuleren. Een aantal Nederlandse gemeenten werkt al met diftar, gedifferentieerde heffingen gebaseerd op gewicht of volume. Werkt dit niet het slepen met vuilniszakken over gemeentegrenzen heen in de hand? ‘Een logische gedachte, maar gelukkig niet iets wat wij in de cijfers terugzien’, stelt Dijkgraaf gerust. Ook illegaal dumpen zou door diftar kunnen toenemen, maar daar zijn geen duidelijke indicaties voor. ‘En diftar laat wel degelijk zien dat mensen bewuster met afval omgaan. Ze zorgen dat ze minder afval produceren, of dat ze ruimte handiger gebruiken en daardoor meer gewicht per afvalbak aan kunnen bieden. Het aanstampen van de grijze bak gebeurt echt.’

*‘Verbranden
kostenefficiënter dan
recyclen’*

*‘Als recycling
speerpunt blijft,
dan moeten de
kosten omlaag’*

*‘Nederlandse
afvalinstallaties
zijn gewoon heel
efficiënt’*

*‘Hoge concentratie,
weinig concurrentie,
hoge kosten’*

*‘Ondergrondse
CO₂-opslag was
nog goedkoper
geweest’*

*‘Vuilniszakken vol
die je met één pink
kunt vasthouden’*

Innovatie en technologische ontwikkeling

Sprekers: Klaas van den Berg, algemeen directeur Orgaworld Nederland & Jaap Pranger, CFO van AEB en bestuurslid van de Vereniging Afvalbedrijven (VA)

De afvalindustrie is in transitie. De ontwikkeling naar een grondstoffenmarkt en een circulaire economie is in gang gezet. De spelers in de afvalsector moeten mee in die stroom en kunnen niet meer volstaan met korte termijn-plannen. Ook zullen zij moeten samenwerken. 'Ieder z'n eigen innovatie-project, zonder kennis te delen, dat zou zonde zijn. Het gaat erom de krachten te bundelen, samen zaken te ontwikkelen waar de hele industrie van profiteert', benadrukt Van den Berg, algemeen directeur van Orgaworld, een bewerker van organisch afval.

Volgens Van den Berg had het Afvalseminar niet op een gunstiger moment plaats kunnen vinden. 'De afdeling bioconversie van de VA heeft net vier scenario's ontwikkeld voor de toekomst van de sector. Hoe ziet de wereld – en de afvalindustrie – er in 2025 uit? Nu we hier toch als vertegenwoordigers van de publieke en private afvalsector onder elkaar zijn kan ik die scenario's mooi voorleggen. Daar worden we uiteindelijk allemaal wijzer van.'

Van Lame Duck tot Compost is Cash

De aanwezigen krijgen een viertal korte filmpjes te zien, die zeer uiteenlopende scenario's neerzetten: Communities & Companies, Lame Duck, Compost is Cash en Bio Bucks. In het eerste scenario is de economie volledig circulair. De overheid is beperkt aanwezig en alles gebeurt lokaal. De vuilniswagen rijdt nog maar eens per maand langs om restafval op te halen. In het tweede scenario daarentegen is er zo veel welvaart en daardoor productie, dat vooral wordt ingezet op afvalverbranding: Nederland als de afvalrotonde van Europa. Het derde en vierde scenario draaien juist weer om duurzaamheid.

Gezamenlijke inspanning

De scenario's mogen extreem zijn, helemaal ondenkbaar zijn ze niet. De aanwezigen worden uitgenodigd tot nadenken en er komt een levendige discussie op gang. En dat was nu precies de bedoeling: een gezamenlijke inspanning waar iedere aanwezige speler uit de sector – variërend van gemeente tot afvalverwerker tot afvalinzamelaar - profijt van heeft.

Een afvalbedrijf in transitie

AEB is een bedrijf dat al honderd jaar afvalvraagstukken oplost voor de gemeente Amsterdam. Sinds 2014 is AEB zelfstandig. De gemeente Amsterdam is nog wel voor 100 procent aandeelhouder. Pranger, CFO van AEB: 'Mensen kennen ons als een typische afvalverbrander. Maar ook wij bewegen mee. De komende jaren gaan wij belangrijke bijdragen leveren aan de circulaire economie. Maar we blijven ook de afvalinstallaties zo optimaal mogelijk benutten.' Pranger vertelt dat de afvalinstallaties momenteel een gigantische overcapaciteit hebben. 'Amsterdam levert maar 20 procent van het te verbranden afval.' Er wordt zelfs afval aangeleverd vanuit andere Europese landen.

Mini-circulaire economieën

Met de gemeente Amsterdam is afgesproken dat AEB in 2018 vier keer zo veel grondstoffen terugwint uit afval als nu, onder andere door nascheiding van huishoudelijk restafval. Ook moet twee keer zo veel energie worden opgewekt uit biomassa. AEB heeft ook voor de lange termijn ambitieuze plannen, vooral gericht op innovatie voor verschillende deelstromen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de omzetting van vervuilde biomassa-stromen: een probleem waar alle dichtbevolkte gebieden mee kampen. Ook is er een aantal initiatieven om 'kleine circulaire economieën' tot stand te brengen. 'We zijn bezig met de ontwikkeling van de circulaire stadswijk Buiksloterham. En met de lokale verwerking van de biomassa-stromen van dierentuin Artis.'

‘Het gaat erom de krachten te bundelen’

‘We zijn bezig met de ontwikkeling van een circulaire stadswijk’

‘Samen zaken ontwikkelen waar de hele sector van profiteert’

‘Mensen kennen ons als een typische afvalverbrander, maar ook wij bewegen mee’

‘We blijven ook de afvalinstallaties benutten’

‘Amsterdam levert maar 20 procent van het te verbranden afval’

Samenwerking in de afvalsector

Sprekers: A.W. Kist, o.a.
voorzitter van de Werkgroep
Verpakkingen & Peter
Teunisse, Director publieke
sector PwC

Overall in de wereld vindt bevolkingsgroei plaats. Ook trekken steeds meer mensen naar de stad. Het leefbaar houden van steden staat daarom hoog op de agenda. Een gezonde afvalindustrie draagt bij aan die leefbaarheid. Samenwerking tussen publieke en private partijen is daarbij onontbeerlijk. ‘We moeten leren denken in ketens,’ zegt Kist. Als één partij uit de keten alle kosten en risico’s van een innovatieve koerswijziging moet gaan dragen, dan zal die koerswijziging er niet snel komen.

Teunisse heeft jarenlange ervaring in de publieke sector. Hij participeerde in verschillende door PwC wereldwijd uitgevoerde onderzoeken en presenteerde er twee die ook de afvalsector raken: iUrban en State-owned enterprises. In iUrban werd onderzocht hoe steden – in de almaar toenemende verstedelijking – optimaal met andere steden kunnen concurreren. Factoren als infrastructuur, gezondheid, technologie en kennis bleken daarbij bepalend. ‘En de afvalsector zit in al deze factoren verweven’, legt Teunisse uit. ‘Een goed waste management kan een stad helpen scoren om aantrekkelijk, schoon, veilig en onderscheidend te zijn.’

SOE’s in de afvalsector: noodzakelijk of toevallig?

In het tweede onderzoek, State-owned enterprises (SOE’s), werd aan CEO’s gevraagd hoe nuttig zij SOE’s vinden, aangezien de economische relevantie van SOE’s wereldwijd sterk is gestegen. SOE’s werden vooral van toegevoegde waarde geacht bij het opbouwen van de fysieke infrastructuur van een land, niet de digitale. Dat laatste ziet men veel meer als een marktaangelegenheid. Ook tijdens crisistijd zijn SOE’s van belang: ze brengen stabiliteit en zijn een vangnet voor economie en werkgelegenheid. Een SOE heeft niet de gemakkelijkste positie, want bevindt zich zowel in het publieke als in het private krachtveld.

SOE’s worden afgerekend op maatschappelijke meerwaarde en ook op efficiency en ROI. Teunisse: ‘Een interessante vraag is hoe je de verschillende onderdelen van de afvalketen moet zien: is een private activiteit toevallig in publieke handen, of is er echt sprake van een publieke activiteit? En hoe kun je de samenwerking tussen publiek en privaat optimaal benutten?’ Ook uit iUrban blijkt volgens Teunisse dat een goede samenwerking tussen verschillende partijen - waarbij de overheid een meer dienende dan trekkende rol inneemt - een belangrijke succesfactor is voor een krachtige stad.

Lessen voor een effectieve samenwerking

Kist was voorzitter van de Werkgroep Verpakkingen en heeft uit dien hoofde alle betrokken partijen bij de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 door de onderhandelingen geleid die hebben geresulteerd in die overeenkomst. In die functie heeft hij een aantal observaties gedaan die hij alle spelers uit de afvalindustrie die met elkaar moeten samenwerken niet wil onthouden. ‘De eerste les voor een succesvolle samenwerking is: vereenvoudig! Als je dingen steeds ingewikkelder maakt blijf je een think-tank, terwijl je uiteindelijk een do-tank wilt zijn.’ Een ander onmisbaar element is het herkennen van elkaars belangen. ‘Je moet sensitiviteit hebben voor het grotere geheel. Als je als private partij niet weet wat het belang van de gemeente is en vice versa, dan komt er nooit een vruchtbare samenwerking tot stand.’

Continue in gesprek blijven

Kist wijst erop dat het cruciaal is dat partijen met elkaar in gesprek blijven. ‘Voor wat betreft de Raamovereenkomst Verpakkingen moeten partijen dus niet tot december 2021 wachten voor ze weer met elkaar in gesprek gaan. Als je succesvol wilt samenwerken moet je methoden periodiek blijven testen en naar elkaar blijven luisteren. Des te kleiner is het risico dat je elkaar kwijt raakt. Use it, don’t lose it.’

*‘Gezonde afvalsector vergroot
leefbaarheid steden en draagt
bij aan het concurrerend
vermogen van de stad.’*

‘Use it, don’t lose it’

*‘Uiteindelijk wil je
een do-tank worden’*

*‘Je moet met elkaar
in gesprek blijven’*

*‘Sensitiviteit voor
het grotere geheel’*

Duurzame ambities vergen duurzame relaties

Het Afvalseminar 2015 begon met de premisse dat duurzame ambities duurzame relaties vergen: om in de afvalsector een innovatieve slag te kunnen maken dienen publieke en private partijen – en private partijen onderling – met elkaar om de tafel te gaan zitten en lange termijn-plannen te ontwikkelen waar de hele sector van profiteert. Maar kunnen deze partijen dat? Zijn zij van oudsher niet gewend om andere partijen primair als concurrenten te zien en niet als sparring partners? Het Afvalseminar 2015 leverde the proof of the pudding op: ja, dat kunnen ze.

Met die conclusie sloot dagvoorzitter Paul Nillesen het Afvalseminar 2015 af. Het was een seminar waar alle spelers uit de sector vertegenwoordigd waren en waar ‘kennis werd gehaald, maar ook net zo veel kennis werd gebracht’.

Een greep uit de veelal geanimeerde discussies:

‘Voor publieke partijen is er weinig ruimte om fouten te maken, terwijl er bij innovaties nu eenmaal af en toe iets niet lukt. Een publiek lichaam kan zich dat niet permitteren. Dan buitelen de media meteen over elkaar heen.’

‘Als je maar ver vooruit blijft kijken heb je altijd voldoende tijd om mee te bewegen met de markt en je op tijd om te scholen.’

‘Anticiperen moet. Dat er in de toekomst minder behoefte aan de traditionele afvalbedrijven zal bestaan, dat is een gegeven. Deze bedrijven moeten de komende jaren zorgen dat ze in staat zijn om twee functies naast elkaar te hebben: hun bestaande en de nieuwe.’

‘De discussie gaat nu steeds over hoe we de kosten van recycling omlaag kunnen krijgen. Maar moeten we ons eerst niet afvragen waarom recycling het per se van verbranding zou moeten winnen?’

‘Is het de taak van de overheid om voor de juiste prikkels te zorgen om een circulaire economie te realiseren? Of is dit een natuurlijk proces dat je aan de markt moet overlaten?’

‘In de politiek heb je vier jaar om te scoren. Dan heb je niet jaren de tijd om op een rapport over de gevolgen van een maatregel te wachten voor je die maatregel invoert. Dus gebeurt het vaak andersom.’

‘Wonen mensen liever in de stank van een stortplaats of naast de pijp van een verbrandingsinstallatie? Onder studenten is daar onderzoek naar gedaan en daar kwam geen duidelijke voorkeur uit.’

‘Hoeveel vuilverbranders zullen in staat zijn om zich om te scholen tot grote spelers in een circulaire economie? Zo veel vuilstorters zijn destijds ook geen vuilverbrander geworden, al zijn de succesvolle voorbeelden er zeer zeker.’

‘Als je de kosten van afvaltransport omlaag wilt brengen, dan ontkom je niet aan schaalvergroting. Over gemeentegrenzen heen kijken moet.’

‘Zouden we afval nog willen scheiden als we onze milieudoelstellingen in de toekomst ook door afvalverbranding kunnen halen?’

‘Er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden: recyclen hoeft verbranden niet uit te sluiten. Misschien wel juist niet.’

‘Of het een voordeel is dat de gemeente onze aandeelhouder is? In ons geval wel. Zo staan we dichtbij de door de gemeente gestelde doelen en krijgen we alle support.’

‘Ik kwam hier vandaag met het idee om kennis te halen. Maar ook kennis te brengen. En dat is gelukt.’

‘Biomassa niet in de brand, maar op het land. Zo zou het in de toekomst kunnen gaan.’

‘De rol van de overheid in de afvalindustrie moet faciliterend, niet sturend zijn.’

‘Succesvolle kleine circulaire economieën kunnen zeker iets groters teweegbrengen in de sector. Andere partijen nemen ze als voorbeeld, willen ook meedoen. En zo komt een grotere ontwikkeling op gang.’

‘Misschien gaan we naar een situatie toe waarin je je gft-afval niet op straat zet, maar waarin het wordt opgehaald. Het heeft waarde. Niet de burger naar de overheid, maar de overheid naar de burger.’

‘Soms gaan gemeenten ergens mee door zonder dat het echt werkt. Omdat de doelstellingen nu eenmaal al vastgelegd zijn en ze die doelstellingen moeten halen.’

‘Bij gft blijft bronscheiding het zuiverst. Maar in dichtbevolkte gebieden is dat gewoon lastig.’

‘In de kostenvergelijking tussen storten en verbranden wordt gekeken naar de kostprijs van grond. Maar zouden we ook niet moeten kijken naar maatschappelijke weerstand? Ook dat vertaalt zich naar kosten.’

‘Wij hebben als spelers in de afvalbranche geen bestaansrecht op zich. We bestaan omdat – en zolang – we nodig zijn.’

Contact

Neem voor meer informatie contact op met:

Leontine Kiès-Westerik

leontine.kies-westerik@nl.pwc.com 088 792 74 20

Paul Nillesen

paul.nillesen@nl.pwc.com 088 792 72 37

Peter Teunisse

peter.teunisse@nl.pwc.com 088 792 76 99

Carina Lampe

carina.lampe@nl.pwc.com 088 792 77 39

PwC bedankt: Gemeente Amsterdam, Gemeente Den Haag, Vereniging Afvalbedrijven, SUEZ Environnement, Shanks, Attero, HVC, AVR, Nedvang, AEB, Orgaworld Nederland en de heren Dijkgraaf, Gradus en Kist voor hun bijdrage aan dit seminar.